

ÖZET

Büyük Ödül kazandığı Cannes Film Festivali'nde olay yaratan ve ilk gösteriminden bu yana yılın en çok konuşulan sinema olaylarından birine dönüşen film, izleyicisini II. Dünya Savaşı'nda uygulanan soykırımın simgesi haline gelen Auschwitz'e götürüyor.

Bugüne kadar soykırım üzerine çekilmiş filmlerden bambaşka bir yaklaşım izlemesiyle dikkat çeken filmde, Naziler tarafından toplama kampında iş yapmaya zorlanan "Sonderkommando"lardan Yahudi esir Saul'un hayatının iki gününe odaklanılıyor. Saul, bir gün cesetlerin yakıldığı imha fırınında oğlu olduğunu düşündüğü bir çocuğun cesedini görür. Saul, oğlunun cesedini yakılmaktan kurtarıp usulünce toprağa vermeyi takıntı haline getirecektir.

Usta yönetmen Bela Tarr'ın asistanı László Nemes'in ilk filmi olan SAUL'UN OğLU / SON OF SAUL, Macaristan'ın Oscar adayı ve aynı zamanda Yabancı Dilde En İyi Film dalında Altın Küre adayı olarak seçildi.

YÖNETMENİN NOTU

“SAUL’UN OĞLU / SON OF SAUL”, izleyiciyi doğrudan bir toplama kampının ortasına çeken, ekonomik bir şekilde hayata geçirilmiş ama iddialı bir film. Amacımız, tarihsel dramların hikayeyi pek çok bakış açısından bize aktaran geleneksel ve devasa yaklaşımından tamamen farklı bir yol izlemektir. Bu film, Nazi Soykırımı’nın hikayesini anlatmıyor; sınırlı imkanlarla ve sınırlı sürede bir şey yapmaya çalışan, berbat bir durumun ortasında sıkışıp kalmış bir adamın basit bir öyküsünü anlatıyor. İnsanlığını kaybetmeye zorlanmış ve ahlaki kurtuluşu, bir çocuğun cesedini kurtarmakta bulan bir adamın hayatında iki güne tanıklık ediyoruz. Film boyunca ana karakterin peşindeyiz. Sadece onun etrafında olup bitenleri görebiliyoruz; insan algısına yaklaşacak şekilde daraltılmış, organik bir alan yaratıyoruz. Görüntünün ve odak noktasının bulanıklığı, kesintisiz ilerleyen uzun sahnelerin arka planında ekranda görülemeyen unsurların bulunması, ana karakterin ve izleyicinin sınırlı görsel ve olgusal bilgiye erişebilmesi, bizim görüntü ve hikaye stratejimizin temelini oluşturdu.

Tarihe mümkün olduğunca gerçek bir biçimde bağlı kalan bir dünya tasvir ettik. Korku verici olaylar ve mekanlar, parçalar halinde ekrana yansıyor. Bu da izleyicinin hayal gücüne azami alan bırakıyor. Dolayısıyla izleyici bu cehennemi ve yolculuğu sadece gördükleriyle değerlendiremiyor; zihninde kısmen tekrar yapılandırıyor. Bir ‘milletler karmaşası’nın yaşandığı bu ortamda pek çok lisanın konuşulması da, merhametsizliğin ortasında canlı ve sürekli bir insan algısı yaratıyor.

Böyle karanlık bir hikayede, bence büyük bir umut da mevcut: Ahlaki değerlerin tamamen yitirildiği bir ortamda bir adam, içinde duyduğu cılız bir sesi dinlemeye başlıyor; bu doğrultuda anlamsız ve işe yaramayacağı açıkça belli olan bir göreve giriyor. Erdeme ve iç kurtuluşa erişmek için...

YÖNETMEN LÁSZLÓ NEMES

İLE BİR RÖPORTAJ

Son of Saul'u çekme fikrinin nasıl geliştiğini anlatır mısınız?

Bastia'da A londoni férfi (Londra'daki Adam, The Man from London, 2007) filmi çekiyorduk. Çekimler bir haftalığına durduruldu. Bir kitapçada dolaşırken, Des Voix sous la cendre (Küllerin Altından Sesler) adlı bir kitap buldum. Auschwitz Notları olarak da bilinen kitap, soykırım tanıklarının hatıralarını anlatıyordu. Yazılar, toplama kamplarında cesetlerin imhası işinde çalıştırılan "Sonderkommando"ların 1944'teki isyan öncesi gömerek sakladıkları anılarından oluşuyordu. Bu belgeler, yıllar sonra açığa çıkarılabildi. Gündelik görevlerini, kamp kurallarını, organizasyonu, Yahudi katliamlarının nasıl yapıldığını ve bir şekilde organize etmeyi başardıkları isyanın detaylarını anlatıyorlardı.

Sonderkommando nedir?

Sonderkommando'lar Nazi kamplarında ne iş yapardı?

SS tarafından tutsakları gaz odalarına yönlendirmekle, giysilerini soyup onları teskin etmekle görevli, kendileri de Yahudi esirler arasından seçilen bir gruptu. Gaz odalarında öldürülen esirlerin cesetlerini toplayıp yakmak ve işlem sonrası gaz odalarını temizlemek de onların göreviydi. Bu iş çok seri bir biçimde yapılmalıydı zira tutsak konvoyları kampa ardı ardına geliyordu. Auschwitz-Birkenau, endüstriyel ölçekte ceset üreten ve hemen ardından bu cesetleri ortadan kaldıran bir fabrika gibi işliyordu. Tam kapasite çalıştığı 1944 yazında, tarihçilerin tahminine göre her gün birkaç bin Yahudi katlediliyordu.

Sonderkommando'ların buldukları yiyecekleri almaları yasak değildi ve bir ölçüde hareket serbestlikleri vardı. Ama yaptıkları şey, ağır bir işkence gibiydi. Dahası SS, tanık bırakmamak için her 3-4 ayda bir tüm Sonderkommando'ları da öldürüyor ve yerlerine yeni esirler arasından seçilen Sonderkommando grubunu getiriyordu.

Sizin aileniz de Nazi soykırımından etkilendi mi?

Ailemin bir kısmı Auschwitz'te infaz edilmiş. Evimizde her gün konuşulan bir konuydu. Çocukluğumda duyduğarımdan, çok kötü şeyler yaşandığı izlenimini edinmiştim. Kara bir delik bizi içine çekmiş, her şey parçalanmış gibi hayal ediyordum. Olanları kavrayamamak da kafamdaki boşluğu ve merakı artırıyordu. Yıllarca anlayamadım. Ve nihayet, aile tarihimin o dönemiyle bağlantıyı kurma vakti geldi.

Niçin Sonderkommando notlarını kullanmayı tercih ettiniz?

Toplama kampı filmleri hep sinirimi bozmuştur. Sürekli olarak hayatta kalma ve kahramanlık hikayeleri üretmeye çalışırlar. Ama bence aslında hayali bir geçmiş anlayışını tekrar tekrar üretmekten öteye gidemiyorlar. Sonderkommando notları ise bunun aksine somut, elle tutulur hikayeler... Bir ölüm fabrikasının "normal" işleyişini net ve tamamen gerçek bir biçimde ifade ediyorlar. Organizasyonu, kuralları, işleyişi, tehlikeleri, maksimum verimliliğiyle... Hatta SS, ölü bedenlerden bahsederken 'Stück' (parça) sözcüğünü kullanırmış. O fabrikada ceset üretiliyordu. Olanları toplama kampındaki insanların gözünden görmemi Sonderkommando notları sağladı.

Fakat tam kapasite işleyen bir imha kampının ortasında bir hikayeyi, kurgusal bir hikayeyi anlatmayı nasıl başardınız?

Bu bir problemdi. Hakikaten... Kimseyi kahraman yapmak istemedim. Hayatta

kalma bakış açısıyla çekmek istemedim. Ama bu ölüm fabrikasında olup biten her şeyi göstermeyi de tercih etmedim. Net bir yol belirleyip, hikayeyi mümkün olduğunca basit ve arkaik anlatmaya çalıştım. Sonderkommando olarak görevlendirilmiş Yahudi asıllı bir Macar olan Saul Ausländer adlı adamı seçtim. Ve şu ilkeye bağlı kaldım: Onun gördüklerini göstereceğim. Ne bir eksik, ne bir fazla...

Fakat bu, öznel bir duruş değil. Çünkü sonuçta o bir karakter ve filmi tamamen görsel yaklaşıma indirgemek istemedim. Bu, son derece yüzeysel olurdu. Estetik, stil ya da ustalık izlerinden kaçınmalıydık. Dahası bu adam; eşsiz, saplantılı, ilkel bir hikayenin kaynak noktası: Gaz odasındaki cesetlerden birinin oğlu olduğu fikri kafasına yerleşiyor ve o cesedi fırınlardan kurtarıp, bir haham da bularak usulüne uygun bir dini törenle toprağa vermek için kararlı bir çabaya girişiyor. Yaptığı her şey, 'dünya cehennemi' olarak nitelenebilecek bu toplama kampı ortamı bağlamında çok anlamsız gözükken bu hedefe yönelik... Film tek bir bakış açısına ve tek bir kişiye

odaklanıyor ama başka karakterlerle ve bakış açılarıyla yolunun kesişmesine de izin veriyor. Kamp ise, Saul'un yolculuğu merkeze alınarak algılanıyor.

Bu film için bir tarihçi yaklaşımıyla çok fazla araştırma yapmış, belge incelemiş olmalısınız...

Senaryoyu birlikte yazdığımız Clara Royer'le her şeyi beraber öğrendik. Shlomo Venezia ve Filip Müller gibi diğer tanıkların hatıralarını da okuduk. Aynı zamanda, krematoryumlarda çalıştırılmış Yahudi asıllı bir Macar doktor Miklós Nyiszli'nin anılarını da... Ayrıca Claude Lanzmann'ın Shoah'nın özellikle Sonderkommando bölümleri... Bu bölümlerde Abraham Bomba'nın kayıtları bize referans oldu. Son olarak, Gideon Greif, Philippe Mesnard ve Zoltán Vági gibi tarihçilerin de büyük desteğini aldık.

Filmi çekerken kendinize yasakladığınız hiçbir şey oldu mu?

Korkunun yüzünü açıkça göstermek ya da insanlar ölürken gaz odalarına girip o zulmü yeniden yaratmak istemedim. Film bütünüyle Saul'un hareketlerine bağlı kalıyor. Dolayısıyla gaz odasının kapısında durup bekliyoruz ve imha işlemi bittikten sonra cesetleri taşıyıp sonraki grup için gaz odasını hazırlamak üzere içeri giriyoruz. Ölülerin görüntülerini kullanmadık; çünkü bu görüntüler yeniden canlandırılmamalı, dokunulmamalı ve manipüle edilmemeli. Benim için Saul'un bakış açısına bağlı kalmak, sadece onun gördüklerine, onun "dikkat ettiklerine" odaklanmak önemliydi. Saul dört aydır bir krematoryumda çalışıyor. Dolayısıyla koruyucu bir refleks olarak artık korku hissini fark etmiyor. Bu nedenle korkuyu arka plana ittim. Bulanık ya da kadraj dışında bıraktım. Saul yalnızca kendi hedefinin objesini görüyor ve bu da filme görsel ritmini temin ediyor.

Çekim sürecini biraz anlatır mısınız?

Görüntü yönetmeni, Mátyás Erdély ve yapım tasarımcısı László Rajk ile beraber çekimlere başlamadan çok önce şu ilkeleri kesin olarak belirledik: "Bu film güzel ve cezbedici görünmez", "korku filmi çekmiyoruz" "Saul'a bağlı kalmak, onun gördükleri, duydukları ve varlığının ötesine asla geçmemek anlamına gelecek", "kamera Saul'un yoldaşı ve bu cehennemde ne olursa olsun Saul'la kalacak." Aynı zamanda tüm çekimlerde geleneksel 35 mm'yi ve fotokimyasal işleme tekniğini kullandık. Görüntülerde bir tür dengesizlik yaratıp bu ortamı gerçekçi bir biçimde yansıtmamızın tek yolu buydu. Seyirciyle duygusal bir bağ kurmak zorundaydık ve 'dijital' buna olanak vermiyor. Işık tekniği de mümkün olduğunca difüze, endüstriyel ve basit olmalıydı. Çekimleri 40 mm'lik aynı lensle, sınırlandırılmış bir görüntü oranında, açığı genişletmeden yaptık. Daima karakterin

göz hizasında kalıp olup biteni sadece onun bakış açısıyla verdik.

Saul'un ceketinin arkasında hep büyük kızıl bir haç var.

Evet, bu bir hedef.. SS, kaçan esirleri vurmayı kolaylaştırmak için kullanırmış. Biz ise kamera için görsel hedef olarak kullandık.

İlham aldığınız filmler oldu mu?

Elem Klimov filmi Idi i smotri (Come and see, Gel ve Gör, 1985) benim için büyük ilham kaynağıydı. 1943 yılında Doğu Cephesi'nde bir çocuğun yaşadığı cehennemi anlatıyor. Ama Klimov bizimkinden çok daha gösterişli bir film çekmiş.

Filmin ilk sahnesinde her şey bulanıkken aniden bir yüz beliriyor: Saul'un yüzü.

Beklenmedik bir anda beliriyor. İlk kısa filmim With a Little Patience (Türelem) da böyle başlar. Seyirci onu gördüğü anda, film boyunca takip edeceği kişinin o olduğunu bilir. Oyuncularımızla vücut dili üzerine, kamp kuralları, kampta hayatta kalmak için nasıl davranılması gerektiği üzerine çok çalıştık: Örneğin her zaman yere bakarsınız; bir SS subayıyla asla göz göze gelmezsiniz; ufak, düzenli ama hızlı adımlarla yürürsünüz; şapkanızı çıkararak selam verirsiniz; mümkünse konuşmazsınız ve konuşmak zorundaysanız Almanca, net yanıtlar verirsiniz.

Saul'un filmde bir ara imha sürecini fotoğraflamaya çalışan direnişçilerle yolu kesişiyor.

Fotoğraf çekmek, tabii ki SS tarafından kati surette yasaklanmış bir eylemdi. Birkenau'da Polonya direnişi, suçları

belgelemek adına kampa birkaç fotoğraf makinesi sokup Sonderkommando'ya ulaştırmayı başarmış. İnanılmaz büyük riskler alarak, tutsaklar gaz odalarına sokulmadan hemen önce ve katliamdan hemen sonra cesetler çıkarılırken birkaç fotoğraf çekmeyi başarmışlar.

Ses unsurunun da bu filmde rolü büyük...

Tüm filmlerimde beraber çalıştığım ses tasarımcımız Tamás Zányi ile beraber çok basit ve ham fakat bir yandan da karmaşık ve çok boyutlu bir ses yaratmaya çalıştık. Bu cehennem ortamında aynı anda pek çok şey oluyor. Yağdırılan emirler, atılan çığlıklar, pek çok dilde konuşmalar.. SS subayları Almanca konuşurken, Avrupa'nın dört bir yanından getirilen tutsaklar Yiddiş dahil pek çok dilde konuşuyorlar. Bu filmde ses bazen görüntüyü bastırabiliyor, hatta bütünüyle onun yerini alabiliyor. Çünkü bazı görüntülere, bilinçli olarak yer vermedik. Sesi, muhtelif ve bazen de zıt katmanlar olarak görüyorum. Tüm bu ses

materyalinin ham kalması gerekiyordu. Üzerinde oynamamak ya da parlatmamak önemliydi.

Filmdeki karakter, bir ölüm fabrikası yerine bir dini tören, gürültü yerine dua olması için çabalyor.

Bu cehennemin derinliklerinde hiç umut kalmadığı zaman, Saul'un iç sesi ona şöyle diyor: "Anlamalı, insani, asırlık, kutsal bir görevi yerine getirmek için hayatta kalmalısın. Bu anlamlı eylem, insanlığın ve dinlerin kökeninde de yer alan bir şey: Ölü bedenine saygı duymak...

Röportaj: Antoine de Baecque

László Nemes 1977'de Budapeşte'de doğdu. Tarih, Uluslararası İlişkiler ve Metin Yazarlığı alanlarında Paris'te eğitim aldıktan sonra Fransa ve Macaristan'da kısa ve uzun metraj filmlerde yönetmen asistanlığı yaptı. 2 sene Bela Tarr'ın asistanı olarak çalışan Nemes ardından New York'ta yönetmenlik eğitimi aldı. Son of Saul, László Nemes'in ilk uzun metraj filmi.

LÁSZLÓ NEMES

FİLMOGRAFI

2007 WITH A LITTLE PATIENCE (kısa film)

*64. Uluslararası Venedik Film Festivali, Resmi Seçki
2007 Avrupa Film Ödülleri adaylığı*

2008 THE COUNTERPART (kısa film)

Uluslararası Gijon Film Festivali'nde prömiyerini yaptı

2010 THE GENTLEMAN TAKES HIS LEAVE (kısa film)

GÉZA RÖHRIG

Géza Röhrig, 1967'de Budapeşte'de doğdu. Antikomünist aktiviteler yüzünden 16 yaşında liseden atıldı. Ardından kendilerini polisten korumak için sürekli farklı isimlerde konser veren bir punk grubuna katıldı. 1987'de Jagiellonian Üniversitesi'nde Polonya Edebiyatı okumak üzere Kraków'a taşındı. 1989'da Hungarian University of Drama and Film'de yönetmenlik okumaya başlayan Röhrig, iki Macar filmde başrol oynadı (András Sólyom yönetmenliğindeki *Armelle*, 1988 ve József Madaras yönetmenliğindeki *Esz melet*, 1989). 90'ların başında Kudüs'te yaşamaya başlayan Röhrig, sonrasında 2 sene Brooklyn'de bir Musevi kültür merkezinde eğitim aldı. Çok geçmeden ilk şiir kitabını yayınlayan Géza Röhrig 2000 yılından beri New York'ta yaşıyor. Jewish Theological Seminary of New York'tan mezun olduktan sonra öğretmenlik yapmaya başladı. Röhrig'in 7 adet şiir kitabı ile kısa öykülerden oluşan bir kitabı bulunuyor. Şu sıralar ise ilk romanı üzerine çalışıyor.